

Петрушка Олена Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Войцішук Андрій Ярославович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

За період незалежності державна пенсійна система відіграла важливу роль у забезпеченні матеріального добробуту значної частини населення України. Сьогодні виплати за обов'язковим пенсійним страхуванням є основним джерелом доходу третини населення країни. Тому соціально-економічний розвиток нашої країни безпосередньо залежить від показників діяльності державного пенсійного страхування.

Необхідність реформування пенсійної системи обумовлена рядом економічних, демографічних та соціально-політичних факторів. Це питання є особливо актуальним у багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, в умовах тривалої економічної рецесії та загострення проблем перерозподільної ефективності та соціальної справедливості. Це зумовлено демографічними факторами, а саме старінням населення, змінами його вікової та економічної структури, пов'язаними зі світовою кризою [1].

Трирівнева пенсійна система України гарантує, що кошти на рахунках державного та недержавних пенсійних фондів належать пенсіонерам. Тому після досягнення пенсійного віку вони отримують солідарну пенсію та додаткову пенсію з індивідуальних рахунків у недержавних пенсійних фондах [2, с. 74].

Надзвичайно важливим питанням є забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи. Фінансова стійкість пенсійної системи залежить від ряду факторів, таких як: стан економічного розвитку, розмір соціальних платежів, тобто ставки страхових внесків на обов'язкове соціальне страхування, демографічне навантаження на працездатне населення, співвідношення середньомісячної пенсії до середньомісячної заробітної плати та ін. [1].

Збільшення пенсійних внесків не вирішує проблеми фінансової стабільності. Підвищення пенсійних внесків є неефективним, оскільки збільшує макроекономічний ризик і гальмує фінансову стабільність в країні, збільшує інфляцію, підвищує ціни на продукти та послуги, сприяє тенденції до ухилення від внесків, збільшує частку тіньової економіки. Зростання демографічного навантаження на працюючу частину населення зумовлене негативними демографічними процесами, а саме старінням населення та від'ємним природним приростом населення України. Низький рівень народжуваності, зниження питомої ваги молодих вікових груп до 16 років у поєднанні з очікуваним майбутнім збільшенням тривалості життя призведе до збільшення

кількості пенсіонерів та старіння нації. Збереження поточного рівня розподілу пенсій та безробіття призведе до того, що через 20-25 років кількість пенсіонерів зрівняється з чисельністю зайнятих, а з 2040 року перевищить її. У Німеччині, наприклад, зараз на кожного працюючого припадає три пенсіонери. А це в середньому по Європі, навіть більше. А в Україні співвідношення робітників і пенсіонерів – один до одного і навіть менше.

Тенденції старіння нації змінюють співвідношення працездатних і пенсіонерів. Останніми роками в Україні стрімко прискорилося старіння населення, що вкрай негативно вплинуло на параметри солідарної пенсійної системи. Сьогодні в Україні цей коефіцієнт становить 68 пенсіонерів на 100 працівників, а у Франції – 35,9 до 100. Таке співвідношення працездатного та непрацездатного населення вимагає збільшення пенсійних внесків. Однією з причин стрімкого зростання кількості пенсіонерів є також прийняття низки нормативно-правових актів, які запроваджують пільговий вихід на пенсію, тому кількість пенсіонерів-пільговиків стрімко збільшуються [3].

На сучасному етапі розвитку солідарна пенсійна система є основним джерелом пенсійного забезпечення у вигляді обов'язкових внесків громадян та їх роботодавців. Висока тінізація бізнесу призводить до ухилення від сплати єдиного соціального внеску і, таким чином, збільшує навантаження на державну систему пенсійного забезпечення, створюючи дефіцит Пенсійного фонду України. Недостатність коштів для виплати пенсій сучасним пенсіонерам зумовлює необхідність компенсувати їх за рахунок державного бюджету України та коштів Єдиного казначейського рахунку [4].

Система добровільного недержавного пенсійного забезпечення за пенсійними схемами із встановленими внесками потребує менших адміністративних витрат. Така система заснована на недержавних пенсійних фондах. Цей рівень пенсійної системи базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання пенсійних виплат, які є додатковими до виплат із системи загальнообов'язкового пенсійного страхування [5, с. 223].

Однією з проблем, що гальмують поширення недержавної пенсійної системи в Україні, є низька фінансова обізнаність населення, а поширеність фінансових послуг в Україні нижча порівняно з європейськими країнами. Населення практично не користується так званими інвестиційними послугами, особливо фінансовими інструментами, такими як акції, облігації чи інвестиції в недержавні пенсійні чи інвестиційні фонди. При цьому українці не зацікавлені отримувати більше інформації про фінансові продукти. Причин тому декілька: брак коштів для інвестицій, слабка довіра до фінансової системи загалом або просто нерозуміння використання фінансових послуг [6, с. 43].

Тому можна сказати, що реформування всієї пенсійної системи загалом перебуває в критичній ситуації в країні. Суспільству це потрібно, але воно очікує від уряду прийняття загальних, соціально справедливих рішень, таких як підвищення рівня пенсій, удосконалення механізму розрахунку за справедливим визначенням стажу, рівня заробітної плати, зниження пенсійного

віку. Більшість населення продовжує перекладати відповідальність за реформування пенсійної системи на державу, яка підтримує солідарну пенсійну систему та покладається на державну пенсію як основне джерело виплат. Удосконалення пенсійної реформи узгоджується з удосконаленням усієї економічної системи, оскільки створення обов'язкового накопичувального фонду та системи недержавних пенсійних фондів надасть додаткові стимули для виходу економіки з тіні та створить великий потенціал фінансових ресурсів для інвестицій та економічного розвитку.

Таким чином розвинута державна пенсійна система є ефективним механізмом економічного розвитку, але для того, щоб цей механізм був повноцінним, потрібні великі зусилля, а саме вдосконалення системи регулювання на всіх рівнях пенсійної системи.

Список використаних джерел:

1. Демченко М. Сучасний стан та проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 20.9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suchasniy-stan-ta-problemi-rozvitku-nederzhavnogo-pensiynogo-zabezpechennya-v-ukrayini> (дата звернення: 20.05.2022).
2. Зайчук Б. Система пенсійного забезпечення: сьогодні і завтра: Коментар застосування Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Київ: Формат, 2009. 352 с.
3. Урядовий портал. Єдиний веб-сайт органів виконавчої влади України «Павло Розенко: Зміни у виплатах працюючим пенсіонерам – тимчасові». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248043652> (дата звернення: 20.05.2022).
4. Про загальнообов'язкове пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 25.05.2022).
5. Якимів А. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні. Львів: Вид-во «Афіша», 2017. 448 с.
6. Панченко І. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: стан і перспективи розвитку. *Управління розвитком*. 2015. № 5 (102). С. 43–44.